

ABREVIERI	21
CUVÂNT-ÎNAINTE.....	24
CAPITOLUL I. CONCEPTE DEFINITORII.....	27
Secțiunea I. Considerații teoretice introductive	27
§1. O evoluție constantă, dar uneori contrastantă.....	27
§2. Conceptele ca factor de unitate și afirmare a specificității dreptului mediului.....	29
2.1. Fundamentalizarea dreptului mediului prin emergența conceptelor.....	30
Secțiunea a II-a. Concepte majore, definitorii.....	31
A. Dezvoltarea durabilă: un concept juridic	31
§1. Un concept difuz, cu evoluții și incertitudini	31
§2. Conceptul de dezvoltare durabilă și epoca sa dominantă.....	32
§3. Geneza și cristalizarea unui concept global.....	33
§4. O preocupare precursoră – sustenabilitatea resurselor	33
§5. Primele decenii de căutări și precizări conceptuale (1970-1990).....	34
5.1. Dimensiunea culturală a dezvoltării durabile	36
§6. Dezvoltarea durabilă în dreptul internațional	37
6.1. Dreptul internațional al mediului, un teren fertil pentru apariția dezvoltării durabile.....	37
6.2. Difuzarea dezvoltării durabile în alte ramuri ale dreptului internațional	38
6.3. Obiectivele Dezvoltării Durabile (ODD) ale ONU.....	39
§7. Difuzarea conceptului dezvoltării durabile în alte sisteme juridice.....	40
7.1. Diseminarea dezvoltării durabile în dreptul Uniunii Europene.....	40
7.1.1. Emergența conceptului de dezvoltare durabilă în dreptul primar: un obiectiv central al Uniunii Europene	40
7.1.2. Dreptul derivat sau difuzarea dezvoltării durabile în ansamblul dreptului Uniunii.....	41
7.2. Diseminarea dezvoltării durabile în dreptul intern al statelor	42
7.3. Obiectivul dezvoltării durabile în legislația românească	42
§8. Concluzii.....	43
B. Mediul – un concept în mișcare	45
§1. Mediul, un concept transversal.....	45
1.1. De la conceptul științific la sfera politică a problemelor de mediu.....	45
1.2. Mediul, un concept cu multe reprezentări.....	46
§2. Mediul perceput de drept	46
2.1. Spre o provocare juridică globală.....	47
2.2. O definiție cu geometrie variabilă.....	47
§3. „Noțiunile colaterale” și conceptul de mediu.....	48
3.1. Mediu și natură	48
§4. O viziune normativă.....	48
§5. Spre o transformare a ideii de natură	52
§6. Clima – componentă a mediului și sistem autonom	54
6.1. Justiția climatică	56
C. Protecția mediului: conceptul-cheie	56
§1. Spre configurarea unei noțiuni	57
§2. Abordări conceptuale	57

§3. Dilemele conservării.....	59
§4. Protecția mediului – interes comun al umanității.....	59
§5. Dimensiunea europeană.....	60
§6. O problemă de interes public.....	61
§7. Legitimitatea juridică.....	61
§8. Un motor al schimbării.....	62
Secțiunea a III-a. Concepte transversale.....	62
A. Interesul comun al umanității.....	62
B. Patrimoniu comun al umanității, preocuparea comună a umanității și bunuri comune ale umanității.....	66
C. Ireversibilitatea (ecologico-juridică).....	68
§1. Semnificații și dimensiuni.....	68
§2. Ireversibilitate <i>versus</i> durabilitate.....	69
§3. Conceptul de „limite planetare”.....	70
3.1. Premise tehnico-științifice.....	70
3.2. Emergența juridică a unui concept științific complex.....	71
3.3. Concluzii.....	73
Secțiunea a IV-a. Concepte operaționale.....	74
A. Ordinea publică ecologică (de mediu).....	74
B. Democrația de mediu.....	75
C. Securitatea de mediu și de climă.....	78
D. Reziliența (juridico-ecologică).....	80
Secțiunea a V-a. Concluzii generale.....	83
CAPITOLUL II. PRINCIPIILE GENERALE ALE DREPTULUI MEDIULUI.....	86
Secțiunea I. Introducere. Noțiuni. Funcții. Clasificări.....	86
§1. Evoluții și prefigurări normative.....	87
1.1. Statutul general.....	87
1.2. Norme complementare.....	88
1.3. Funcții îndeplinite.....	89
1.4. Valoarea adăugată.....	90
1.5. Perspective de dezvoltare.....	90
§2. Noțiunea și semnificațiile „principiului general de dreptul mediului”.....	92
2.1. Principiile dreptului internațional al mediului în lumina Avizului consultativ al CIJ din 23 iulie 2025.....	97
§3. Clasificarea principiilor generale de drept al mediului.....	99
Secțiunea a II-a. Considerații și noțiuni prelabile.....	101
§1. Consacrarea sistemului principiilor dreptului român al mediului.....	104
§2. Sistemizarea și interrelaționare.....	105
§3. Reglementarea principiilor generale.....	107
Secțiunea a III-a. O problemă de interes general: protecția mediului.....	109
Secțiunea a IV-a. Principiul conservării.....	112
Secțiunea a V-a. Principiul ameliorării calității mediului.....	114
Secțiunea a VI-a. Principiul prevenirii.....	115
§1. Bazele juridice.....	116
§2. Aplicații concrete și modalități operaționale.....	119
2.1. Stabilirea de norme tehnice și de praguri de risc.....	119
2.2. Obligația generală de a lua în calcul exigențele protecției mediului. Evaluarea impactului asupra mediului.....	120
2.3. Autorizarea administrativă de mediu.....	122

A. Reglementarea autorizării administrative preventive de mediu	123
§1. Acțiunea publică de prevenire a riscurilor tehnologice și a riscurilor naturale	125
§2. Diverse modalități de realizare a principiului acțiunii preventive	126
B. Regimul juridic al autorizării prealabile a activităților cu impact asupra mediului în România.....	126
§1. Noțiunea și particularitățile actelor de reglementare de mediu (autorizațiilor, acordurilor și avizelor)	126
§2. Principalele categorii de „acte de reglementare” de mediu	128
2.1. Avizele de mediu	128
2.2. Acordul de mediu	129
2.3. Autorizația de mediu	129
§3. Proceduri de emitere reglementate	131
3.1. Reglementarea evaluării impactului asupra mediului	132
3.1.1. Definiții legale	134
3.1.2. Obiectul evaluării de mediu.....	135
3.1.3. Modalități ale evaluării de mediu.....	135
3.1.4. Autoritatea de mediu.....	136
3.1.5. Procedura de evaluare a impactului asupra mediului în cadrul diferitelor proceduri de autorizare administrativă.....	136
3.1.6. Atribuții și responsabilități	137
3.1.7. Etapele procedurii de evaluare a impactului asupra mediului.....	137
3.1.8. Informarea și participarea publicului la procedura de evaluare a impactului asupra mediului	139
3.1.9. Procedura în context transfrontieră	141
3.1.10. Deciziile autorităților competente	141
3.1.11. Accesul la justiție în materie de autorizare de mediu	143
3.1.12. Cerința de conformitate și informarea Comisiei Europene	144
3.1.13. Măsuri de ordin sancționator	145
3.1.14. Evaluarea impactului asupra climei.....	145
3.1.15. Termenele de valabilitate	146
3.1.16. Revizuirea actelor de reglementare	146
3.1.17. Suspendarea acordului și autorizației de mediu	147
3.1.18. Revocarea (retractarea) actelor de reglementare	147
3.1.19. Transferul actelor de reglementare.....	148
3.1.20. Aspecte procedurale.....	148
3.1.21. Dispoziții procedurale specifice privind autorizațiile integrate de mediu	149
§4. Concluzii.....	150
§5. Acțiunea principiului prevenirii în dreptul climei.....	151
§6. Principiul (regula) corectării la sursă	152
Secțiunea a VII-a. Principiul precauției.....	153
§1. Noțiune și elemente generale	154
1.1. Recunoașterea juridică a principiului precauției.....	154
§2. Aspecte privind aplicarea principiului precauției	157
§3. Acțiunea principiului precauției în materie de climă.....	157
Secțiunea a VIII-a. Principiul protecției mediului.....	158
Secțiunea a IX-a. Principiul neregresiunii nivelului de protecție a mediului.....	160
Secțiunea a X-a. Principiul „poluatorul plătește”	161
§1. Consacrarea juridică a principiului poluatorul plătește	161
§2. Conținutul și funcțiile principiului.....	162

2.1. Regula poluatorul plătește în dreptul climei.....	163
2.2. Datoria ecologică	164
§3. Aplicații ale principiului poluatorul plătește.....	165
3.1. Instrumente economico-fiscale.....	165
3.2. Taxele.....	167
3.3. Politica prețurilor	169
3.4. Împrumuturile (creditele) avantajoase.....	169
3.5. Asigurările	169
3.6. Detaxările și subvențiile	170
3.7. Spre o reformă a fiscalității de mediu.....	170
§4. Alte pârgii economice. Fondul pentru mediu	171
4.1. Reglementarea fondului pentru mediu în legislația românească	172
4.2. Alte fonduri cu destinații ecologice. Fondul de ameliorare a fondului funciar	174
4.3. Fondul de conservare și regenerare a pădurilor	175
§5. Sistemele de schimb și de compensație.....	175
5.1. Piețele de poluare.....	175
§6. Piața unităților de compensare	176
§7. Concluzii.....	177
Secțiunea a XI-a. Principiul integrării.....	177
§1. Consacrarea principiului integrării	178
§2. Promovarea principiului integrării în dreptul Uniunii.....	178
Secțiunea a XII-a. Principiul-obiectiv al dezvoltării durabile	180
Secțiunea a XIII-a. Principiul participării	182
§1. Recunoașterea juridică a principiului participării.....	183
Secțiunea a XIV-a. Alte principii generale aplicabile în materie de mediu.....	184
§1. Protecția mediului și „statul de drept ecologic”	185
Secțiunea a XV-a. Concluzii.....	186
Secțiunea a XVI-a. Alte probleme.....	187
§1. Educarea și sensibilizarea publicului.....	187
§2. Sobrietatea ecologico-climatică – pârgie de acțiune și principiu politico-juridic.....	188
§3. <i>Nudging</i> -ul ca instrument de promovare a comportamentelor ecoresponsabile.....	189
§4. Concluzii.....	190
CAPITOLUL III. DREPTUL LA MEDIU SĂNĂTOS: DE LA PRINCIPIU LA DREPT FUNDAMENTAL.....	192
Secțiunea I. Un pilon juridico-conceptual al dreptului mediului.....	193
§1. Repere principiale identitare	193
§2. Dimensiuni conceptuale	194
Secțiunea a II-a. Regimul juridic internațional al drepturilor de mediu	195
A. Recunoașterea dreptului la un mediu sănătos în sistemul ONU.....	195
§1. Primele inițiative (1948-1972)	196
§2. De la Stockholm la Rio (1972-1992).....	197
§3. De la Rio până în 2022.....	197
§4. Rezoluția 76/300 din 2022	199
B. Dimensiunea de drept internațional a drepturilor de mediu	200
§1. Evoluții și provocări ale unui proces sinuos de recunoaștere și consacrare	200
§2. Contribuția jurisprudenței internaționale în materia drepturilor omului.....	201

C. Consacrarea drepturilor la mediu în dreptul internațional.....	203
D. Efectele unei recunoașteri (proclamări) universale.....	206
§1. Între evoluție și imprecizie	207
§2. Aportul unui text cu deschidere universală	208
Secțiunea a III-a. Propuneri și tendințe de codificare a dreptului internațional al drepturilor de mediu	209
§1. Inițiative de codificare și dezvoltare a drepturilor de mediu.....	210
§2. Dreptul la mediu sănătos în proiectul Pactului global (mondial) pentru mediu.....	211
§3. Inițiativa unui pact al drepturilor de mediu.....	212
3.1. Conținutul normativ, confirmarea și afirmarea sistemului drepturilor de mediu	214
3.1.1. Codificarea și stimularea dezvoltării dreptului drepturilor la mediu.....	216
3.1.2. O codificare prin sistematizare a dreptului constant în materie.....	218
3.1.3. Îmbogățirea și nuanțarea conținutului principiilor fondatoare ale dreptului mediului	218
3.1.4. Deschiderea PIDM la anumite categorii de populație.....	219
3.1.5. Luarea în considerare a mizelor ecoclimatice de amploare.....	219
3.1.6. Recunoașterea (parțială) a dreptului la o climă sigură și stabilă.....	219
3.2. Concluzii.....	220
Secțiunea a IV-a. Dreptul regional al drepturilor de mediu. Emergența unui drept la mediu sănătos	223
§1. Sistemul european de protecție a drepturilor omului și protecția mediului.....	224
1.1. Rolul jurisprudenței CEDO și consacrarea drepturilor de mediu.....	227
1.2. Un fundament special pentru dimensiunea climatică a dreptului la mediu	229
1.2.1. Stabilizarea jurisprudențială în materie de climă.....	231
1.3. Un conținut material bazat pe o abordare clasică a drepturilor omului	232
1.4. Obligații substanțiale de mediu în jurisprudența jurisdicției de la Strasbourg.....	234
1.5. Obligații procedurale pozitive de mediu în jurisprudența CEDO	236
1.5.1. Obligații procedurale pozitive generate în esență de art. 8 din Convenția europeană	236
1.5.2. Limitele proceduralizării drepturilor substanțiale în domeniul mediului	238
1.5.3. Spre un drept procedural autonom la mediu via libertatea de exprimare	239
1.6. Un câmp de aplicare restrâns al dreptului la informația de mediu în jurisprudența CEDO.....	240
1.7. Un câmp extins de aplicare a dreptului la informația de mediu în jurisprudența CJUE	242
1.8. Concluzii.....	242
§2. Recunoașterea și garantarea drepturilor de mediu în dreptul Uniunii Europene	247
2.1. Protecția mediului: principiu sau drept în dreptul Uniunii Europene?	247
2.2. O evoluție jurisprudențială.....	249
2.3. Mediu, sănătate și alte drepturi fundamentale ocrotite în Cartă.....	249
2.4. Curtea de Justiție a Uniunii Europene: un rol important în protecția mediului	250
2.4.1. Un drept fundamental cu caracter implicit.....	250
2.4.2. Integrarea cerințelor de mediu în jurisprudență	251
2.4.3. Echilibrul dintre mediu și alte interese generale	252

2.4.4. Afirmarea progresivă a unui drept la mediu	253
2.5. Limitare și conciliere între drepturile fundamentale și protecția mediului	253
2.6. Dreptul de proprietate <i>versus</i> protecția mediului în ecuația utilizării termenilor.....	255
2.6.1. Situația din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.....	255
2.7. Proprietatea <i>versus</i> mediul în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.....	256
§3. Recunoașterea normativă a drepturilor de mediu. Convenția de la Aarhus.....	257
§4. Emergența drepturilor de mediu în sistemul american al drepturilor omului.....	259
4.1. Emergența unui drept la mediu sănătos	260
4.1.1. Opinia consultativă nr. 23 din 15 noiembrie 2017.....	261
4.1.2. Opinia consultativă din 29 mai 2025, urgența climatică și drepturile omului (AO-32/25), publicată la 3 iulie 2025	264
4.2. Emergența dreptului la o climă sănătoasă	266
§5. Dreptul la mediu în sistemul african de protecție a drepturilor omului.....	268
§6. „Regionalismul” ca vector de internaționalizare a drepturilor de mediu.....	270
Secțiunea a V-a. Consacrarea dreptului la mediu în dreptul intern al statelor. Aspecte de drept comparat	271
§1. Recunoașterea și garantarea dreptului la mediu în dreptul constituțional comparat.....	271
§2. Constituționalizarea dreptului mediului	275
§3. De la dreptul constituțional al mediului spre dreptul constituțional al climei?	277
3.1. Constituționalizarea „schimbării climatice” sau „climatizarea dreptului constituțional”	277
3.2. Constituționalizarea climei în dreptul comparat.....	278
3.3. Încercări europene de constituționalizare expresă a climei	280
3.4. Dreptul constituțional pretorian al climei.....	283
Secțiunea a VI-a. Recunoașterea și garantarea constituțional-legislativă a drepturilor de mediu în România.....	284
§1. Emergența legislativă. Constituția României din 1991, nerevizuită.....	285
§2. Consacrarea dreptului la un mediu sănătos în Constituția României din 8 decembrie 1991 (revizuită).....	287
2.1. Denumire și semnificații.....	288
2.2. Titularii dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic	290
2.3. Garanțiile dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic.....	291
2.3.1. Garanții generale	291
2.3.2. Garanții speciale	292
2.3.3. Efectivitatea accesului la informația de mediu	293
§3. Dreptul de proprietate <i>versus</i> dreptul la mediu?.....	295
§4. Contribuția jurisprudenței Curții Constituționale a României la dezvoltarea semnificațiilor dreptului la mediu	296
4.1. Dreptul penal al mediului ca obiect al controlului de constituționalitate.....	298
4.1.1. Previzibilitatea legii penale de mediu.....	299
4.1.2. Alte contribuții jurisprudențiale la promovarea dreptului la mediu sănătos și echilibrat ecologic.....	300
4.1.3. Concluzii	301
4.2. Reflexe ale jurisprudenței jurisdicțiilor europene.....	303
§5. Dreptul constituțional român al mediului și al climei	304

5.1. Caracterul deschis, vocația evolutivă și perspectiva creativă a textelor constituționale privind mediul	305
5.2. Clima – componentă a mediului (mediu climatic); stabilitatea climei, aspect al echilibrului ecologic.....	306
5.3. Se aplică dispozițiile constituționale privind mediul și schimbării climatice?.....	306
5.4. Îndatorirea constituțională de a proteja mediul și a păstra stabilitatea sistemului climatic	307
5.5. Principiul progresiei constante.....	309
5.6. Reflexe în jurisprudența Curții Constituționale a României	310
Secțiunea a VII-a. Tendințe teoretico-reglementare.....	312
§1. Protecția mediului în ecuația drepturilor generațiilor viitoare	313
§2. Impactul noilor tehnologii asupra drepturilor de mediu	314
§3. Un posibil protocol privind dreptul la mediu în Convenția europeană	314
§4. Spre un drept al umanității la un mediu sănătos și echilibrat ecologic	315
4.1. Considerații generale	316
4.2. Progrese în emergența unui drept al umanității la mediu sănătos și echilibrat ecologic	317
4.3. Aspecte și elemente degajate din dreptul internațional.....	318
4.4. Elemente de soft law emergente	319
4.5. Un drept ca unul la existență și al speciei?	320
4.6. Drept individual și drept al speciei	321
4.7. Dimensiunea sănătatea umană – sănătatea mediului.....	322
4.8. Un drept la existență ecologică	322
4.9. Un drept de conservare a singularității umane și de apărare contra derivelor inteligenței artificiale	323
4.10. Aspecte de ordin procedural.....	323
4.11. Contribuții jurisprudențiale la evoluțiile pertinente.....	324
4.12. Concluzii	326
Secțiunea a VIII-a. Concluzii.....	328
§1. Problema aplicării dreptului drepturilor umane de mediu	329
§2. Principiile-cadre relative la drepturile omului și la mediu (2018).....	329
CAPITOLUL IV. CONCLUZII GENERALE, PROPUNERI EVOLUTIVE ȘI PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE.....	332
§1. Bazele ideatice-normative ale dreptului mediului.....	332
§2. „Climatizarea” conceptelor și principiilor generale.....	333
§3. Un impas de etapă, conjugat cu o criză de creștere. O importanță excepțională.....	334
§4. Fundamentalizarea principiilor generale.....	335
§5. Imperativul efectivizării principiilor generale și oportunitățile indicatorilor juridici specifici	335
§6. Contenciosul de mediu și contenciosul climatic – vectori de reziliență, conservare a acquis-ului reglementar și efectivizare a principiilor generale	337
§7. Principiile generale: spre statutul de „patrimoniu comun al umanității”?	338
§8. O posibilă declarație universală a principiilor generale ale dreptului mediului	340
§9. Identitatea de mediu a Europei. Dreptul la mediu sănătos ca element identitar civilizațional.....	341
9.1. Recunoașterea și garantarea reglementară a unui drept uman la mediu sănătos în plan european – un imperativ major	344
9.2. Acquis-ul european privind dreptul la un mediu sănătos și perspectivele evoluțiilor sale	344

§10. Evoluția sistemului principiilor generale în legislația românească și nevoia perfecționării sale. Spre o reformă „ecologică” constituțional-legislativă.....	347
§11. Emergența de noi concepte și principii.....	351
§12. Incriminarea ecocidului – instrument de apărare a drepturilor umane la mediu, a dreptului umanității la natură	352
§13. Dreptul la un mediu sănătos și impactul noilor tehnologii digitale.....	353
§14. Un drept al expertizei științifice	355
§15. Posibile perspective	356
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	357